

Els corrents subterranis de la història

RAMON MONTON

L'esclavitud embastardeix els cors.

(Pompeu Fabra, *Diccionari General de la Llengua Catalana*)

Si «les organitzacions culturals ocupen un lloc important en la societat en transmetre una *determinada identitat cultural* mitjançant el contingut de les obres que ofereixen»¹, entenc que renunciar a ser essencialistes i identitaris², per molt dinàmica i canviant que sigui per definició tota cultura, és sucumbir a una de les trampes conceptuals del context colonial en què ens trobem, abandonar els trets que ens defineixen en nom d'un «universalisme» provincià generalment espanyolitzat o subsidiari dels patrons culturals nord-americans. El que sol passar és que les línies bàsiques i l'orientació fonamental del «programa cultural» que difonen els nostres governants estan marcades per components tan fluctuants com les conveniències estratègiques, les modes, les intencions de vot, la proximitat d'una contesa electoral o el «mercat»³, és a dir, que els nostres dirigents perden de vista, concentrats com estan en afers més importants com ara aconseguir o conservar el poder, la necessària contextualització històrica que els permetria d'entendre:

1) Per què hem arribat on som?⁴

2) Què caldria fer per a redreçar la situació actual fins a assolir una nor-

malitat que consistiria, simplement, a poder ser català a Catalunya amb la mateixa naturalitat i tranquil·litat de consciència amb què un anglès és anglès a Anglaterra (i allà on sigui) sense que a ningú li passi pel cap de preguntar-li, amb gest estranyat, contrariat o ofès, com és que, en ser anglès, se li ha acudit de parlar en anglès, d'escriure en anglès, de cantar en anglès, etcètera.

Sovint, tot plegat es redueix a una qüestió de prioritats: si la majoria dels nostres polítics es regeixen per criteris «pragmàtics»⁵ i «no ideològics», això vol dir que la seva prioritat és el poder i les seves prerrogatives, avantatges i compensacions de tota mena⁶, i que la definició dels criteris ideològics de fons, els que determinen l'agenda de la realitat a curt, mitjà i llarg termini, per entendre'ns, la deixen en mans de la metròpoli (Madrid i la seva monstruosa concentració de poder polític, econòmic i mediàtic), deixant de banda actituds «idealistes»⁷ com la defensa i la promoció de la nostra cultura com a expressió característica de la nostra identitat, perfectament defensables des d'enfocaments tan diversos com l'ecologisme (protecció de la pervivència d'una varietat cultural tan única i in-

substituïble com qualsevol ésser viu) i el màrqueting (diferenciació dins el mercat i promoció de la «marca» Catalunya i de la causa de la nostra existència amb la mateixa normalitat amb què és lícit aplicar tècniques de màrqueting a «causes» com la planificació familiar, la igualtat de drets o la conveniència de deixar de fumar).

Per continuar utilitzant la terminologia del màrqueting, a fi de potenciar la nostra cultura, lluny d'abandonar, avergonyits, el que ens caracteritza i apostar per un futur ple de flamenc i gratacels en una Catalunya transformada en una impersonal i desvertebrada descompressió barcelonina, hauríem de convertir en un «valor afeïgit» la catalanitat⁸, de la mateixa manera que ja són sinònims de qualitat la cuina catalana, les denominacions d'origen o la producció artesana, sostenible, ecològica, etcètera, no solament com a part d'una estratègia de promoció exterior vinculada al turisme, sinó també com a element bàsic en la tasca fonamental de saber qui som⁹, què volem i quines són les eines culturals de què disposem, com a catalans, per a desenvolupar-nos humanament dins el cercle virtuós de l'autoestima i l'autorealització¹⁰.

¹ Colbert/Cuadrado, *Marketing de las artes y la cultura*, Ariel, 2003, pp. 15-16. La traducció i la cursiva són meves.

² Essència: *f.* Allò per què una cosa és el que és; el que hi ha en una cosa de permanent i invariable; el que constitueix el fons de l'ésser, la naturalesa pròpia d'una cosa.

Identitat: *f.* Conjunt de característiques que fan que una persona o una comunitat sigui ella mateixa.

³ El «mercat», recordem-ho, és un concepte boirós que s'utilitza per a designar coses tan diverses com el poder de les empreses multinacionals o el pes demogràfic de les llengües, sovint directament relacionat amb processos colonials i genocidis.

⁴ No m'estaré de recomanar, en aquest sentit, tots els llibres que han escrit Francesc Ferrer i Gironès i Josep Benet sobre la persecució política de la llengua i la cultura catalanes i l'intent de genocidi cultural permanent que patim els catalans des de fa més de tres segles.

⁵ Observeu com a qualsevol partit, en conquerir alguna parcel·la de poder, li sorgeix automàticament un sector *pragmàtic* format pels *ponderats* ocupants de les poltrones.

⁶ Entre les quals hi ha la divisa de l'època de Lluís Felip, rei dels francesos («enríquiu-vos»), vigent de nou des de la majoria absoluta socialista de Felipe González a l'Estat espanyol, que instaurà una particular modalitat de progressisme en què la política es convertí en una activitat molt adequada per als qui persegueixen, sobretot, «folrar-se».

⁷ Aconsello al lector partidari de conservar la salut mental i la independència de criteri que desconfii sistemàticament dels denigradors professionals de l'idealisme i de les ideologies, perquè, d'una banda, tot és ideologia, fins i tot defensar en nom del «mercat» la fi de les ideologies, i, per l'altra, tota actuació que incideix en la realitat parteix d'una idea.

⁸ Vegeu, en aquest sentit, iniciatives empresarials com la de Basque Power, que promociona els trets diferencials genuïnament bascos com a estratègia de venda.

⁹ Perquè no ens passi com a l'àliga de la paràbola que, en criar-se en un galliner, es pensava que era una gallina i no podia volar.

¹⁰ El podríem definir amb aquests paràmetres: si parteix d'un nivell acceptable d'autoconeixement i de saludable autoestima, un ésser humà té més possibilitats de realitzar-se en l'espai de la seva existència.

Es tractaria, en primer lloc (*sapere aude* 'atreveix-te a pensar', va dir el filòsof), de convidar-nos a nosaltres mateixos, sense caure en prejudicis provincians ni fer cas dels cants de sirena dels intel·lectuals orgànics, babèlics, «cosmopolites», «ciudadans»¹¹ i altres corifeus del poder opressor, a conèixer-nos, apreciar-nos i promocionar-nos com ens mereixem, i, en segon lloc, de preocupar-nos menys de ser «simpàtics» i més de ser nosaltres a partir de la nostra herència cultural, de la nostra història i de la nostra tradició política, que ens haurien de guiar cap a objectius més ambiciosos que no pas aquell de fer més tolerables les condicions de la nostra subordinació a un Estat que, com va escriure Joan Solà, no solament no és nostre sinó que va contra nosaltres i persegueix la nostra destrucció, o el de trobar la fórmula per aconseguir unes quantes engrunes, quotes o competències més, recollides en un esquitit estatut d'autonomia, sense que l'ocupant s'enfadi i torni a agafar les armes per esclafar-nos.

Realitat històrica i variables del macroentorn

És gràcies a la realitat històrica derivada d'un context polític i legal imposat per la força de les armes que la meua filla de sis anys fa una immersió en castellà quan engega el televisor, va al cinema, es compra segons quina jo-

guina o vol participar en les activitats per a infants d'un càmping de la costa catalana (coordinades per una noia que no sap català, però sí llengües *turístiques*) i em ve a preguntar (li estan ensenyant a fer una papallona de paper): «Papa, què vol dir *los cuernos?*»

Per definir l'origen d'aquesta situació, el màrqueting parlaria de la incidència de les variables del macroentorn, tres de les quals em semblen prou rellevants per a esmentar-les aquí. Una d'aquestes variables ja hem vist que és el context polític i legal. Una altra variable és l'entorn demogràfic, que en el nostre cas també ha tingut i continua tenint un paper remarcable, sobretot en moments com aquell del 12 de setembre de 1993, en què l'*ABC* publicà en portada que el castellà era perseguit a Catalunya com el català fou perseguit en temps de Franco, o quan, l'any 1995, Alejo Vidal-Quadras proposava que els castellanoparlants «accentuessin la seva identitat d'una manera agressiva i desafiadora», o, finalment, quan, el 23 de gener del 2006, Mariano Rajoy vingué a la Diagonal de Barcelona a recollir firmes contra l'Estatut i a repetir, paraula per paraula, la mateixa mentida que va difondre l'*ABC* tretze anys enrere, mentre al seu costat José Piqué no parava de fer doloroses ganyotes que devien ser el somris de l'esclau¹² davant de l'amo. Una vegada més, cal destacar, en aquest context, el caràcter decisiu de la

nostra anòmala situació política: no és solament que no tinguem competències per a regular els fluxos migratoris, sinó que tampoc no poseïm la capacitat d'integració «natural» pròpia dels Estats. A Alemanya, els immigrants turcs esdevenen germanòfons, entre altres motius perquè volen trobar feina; però, a Catalunya, els immigrants espanyols no es converteixen tan fàcilment en catalanòfons, i això no és sempre així per mala fe ni com a resultat d'una intoxicació ideològica per part dels poca-vergonyes que els utilitzen com a coartada i obtenen parcel·les de poder o notorietat afirmant «defensar els seus drets», sinó per mandra, timidesa o pel fet de no necessitar canviar de llengua, ja que, en espanyol, poden viure perfectament a Catalunya.

Quant a l'entorn cultural, el podem resumir dient que el formen els valors d'una societat, la qual cosa ens remet directament a la qüestió crucial: qui crea aquests valors? Els mitjans de comunicació? Els polítics? Els «líders d'opinió»? Quin tractament reben Catalunya, els catalans i les manifestacions culturals pròpies dels catalans¹³ en els *mass media*? A nivell de comunicadors, anem ben servits, perquè disposem d'un repertori ben galdós, sense entrar a valorar¹⁴ si els periodistes, a part d'entretenir el lector amb la descripció de les seves proeses sexuals i la textura de les tòfones que mengen quan dinen en la

¹¹ A part de fer pensar en l'immens escorxador de llengües i pobles que és França, el terme jacobí *ciudadà* no és una abstracció neutra i asèptica, sinó que allò més essencial per a definir-ne el contingut és l'adjectiu que l'acompanya, perquè un ciutadà és francès, és espanyol, és nord-americà, amb les conseqüències legals que aquest fet comporta. En sentit propi, «ciudadans» fa referència als titulars del dret de ciutadania que vincula una comunitat política i els seus membres, atorga una sèrie de drets i obligacions i pressuposa l'expressió d'una voluntat de pertinença. Als Estats Units, per exemple, els aspirants a la ciutadania no solament han de manifestar el desig de ser ciutadans americans, sinó també superar un examen de nacionalitat en què es demanen coneixements de llengua, història i legislació elemental. En aquest sentit, Xabier Arzallus va afirmar que, en un Euskadi independent, garantiria el dret dels espanyols residents al País Basc a votar en les eleccions al Parlament espanyol, manera sibil·lina però rotunda de dir que els espanyols no tindran dret a decidir el destí del País Basc.

D'altra banda, els membres d'una associació com «Els altres andalusos» deixen prou clara la seva postura quan declaren: «Nosaltres ens sentim catalans per propi dret, perquè així ho hem decidit.»

¹² L'alto el foc d'ETA, però, ha obert un nou escenari polític de conseqüències imprevisibles. El PP s'ha quedat sense una de les seves armes polítiques: el terrorisme. Ara només li'n queden dues: la defensa de la unitat d'Espanya i la *persecució* del castellà a Catalunya, mentre continuen el genocidi cultural al País Valencià (ells en diuen *defensa de l'idioma valencià*) i intenten de promoure la mateixa pràctica a les Illes, anomenant-la *defensa de «les modalitats»*.

¹³ Em refereixo, per tant, a les expressions culturals catalanes, no «de Catalunya».

¹⁴ Tampoc no analitzaré l'interès informatiu o cultural d'un programa de televisió en què uns immigrants «extracomunitaris» molt simpàtics explicaven com veuen els catalans i deien, en castellà, que és veritat que som avars.

part reservada d'un restaurant de luxe, haurien d'informar més (quan volen, demostren que saben fer-ho, com va palesar la veritable explosió informativa que va seguir l'anunci d'alto el foc per part d'ETA, revelant l'existència d'una massa ingent d'informació que no surt als diaris i queda oculta) i opinar menys¹⁵. Intentaré d'elaborar una tipologia al màxim de representativa de les diverses menes d'opinadors que trobem en els mitjans de comunicació, que podríem classificar així:

- 1) Els «iugoslaus», també coneguts amb el malnom col·lectiu de «caverna» o «Brunete mediàtica», és a dir, els periodistes, opinadors i tertulians de diaris i emissores de ràdio espanyoles que ens fan pensar en la Iugoslàvia prèvia a les guerres balcàniques o en l'Alemanya nazi d'abans de la «solució final», perquè promouen l'odi interètnic, anomenen «terroristes» alguns polítics democràtics bascos i catalans (si són tan *demòcratas*, perquè no donen als atacats l'oportunitat de defensar-se?) i diuen coses com: «El govern (espanyol) només parla amb terroristes, homosexuals i catalans. Quan començaran a parlar amb gent normal?» (Federico Jiménez Losantos, programa *La Mañana* de la COPE, octubre del 2005)¹⁶.
- 2) El sector dels qui ens denigren, ens minimitzen o ens ignoren, perquè deuen tenir com a premissa o àmbit de treball facilitar la substitució de la nostra llengua i la nostra cultura per la llengua i la cultura foranes.
- 3) El vergonyós grup de la «conyeta», format pels qui, sens dubte influïts pel grup anterior, es fumen sistemà-

ticament de tot el que els resulta *massa* català, ja que, plens d'autoodi com estan, ho troben ridícul¹⁷. No necessiten gaire criteri ni profunditat intel·lectual per a fer les seves enginyoses *argumentacions*, que sovint voregen l'empanada mental; però, mentre els responsables dels mitjans de comunicació els riguin les gràcies i els paguin per escriure com ho fan, continuaran essent una plaga.

- 4) El sector que pateix una de les malalties característiques del colonitzat, el «pànic a la sobirania», segurament una variant de la tan humana por del canvi, que els converteix en defensors compulsius de la realitat imperant, per perversa que sigui. Els membres d'aquest sector, a diferència dels de la «conyeta», no estan per a gaires bromes i utilitzen la seva capacitat intel·lectual per a escriure llibres que contenen afirmacions tan tremendes com «la independència de Catalunya és perversa i moralment reprovable»¹⁸, o articles sorprenents com els que permeten a un periodista venir a dir-nos que la culpa de les vicissituds reiteradament desagradables de la nostra relació històrica amb Espanya, entenc que franquisme inclòs, és nostra, per haver estat vençuts¹⁹, i que «les peticions de perdó no poden ser col·lectives», com si l'Alemanya democràtica no hagués demanat repetidament perdó per l'Holocaust perpetrat pel règim nazi. Tot escudant-se en la centralitat sociològica del discurs regionalista, els opinadors d'aquest grup acostumen a estigmatitzar l'independentisme per extremista i «utòpic», malgrat pro-

clamar-se defensors de la «diversitat lingüística» de l'Estat espanyol i, en la pràctica, es converteixen en una mena de baula perduda entre el catalanisme i l'espanyolisme, que confraternitza conceptualment amb els gripaus ideològics del Foro Babel²⁰.

- 5) Una massa indiferenciada d'opinadors de perfil ideològic molt baix i de capacitat intel·lectual prima com un tel de ceba, més o menys vinculats amb esferes del poder indígena, que defensen la nostra cultura i la nostra identitat, però ho fan amb la boca tan petita que quasi no es fan sentir, i estan avesats fins a tal punt a la retòrica acoquinada del «tu ja m'entens» del franquisme i de la transició que ja no saben expressar-se de cap altra manera que no sigui amb eufemismes i garbuixos argumentals: són els partidaris de «no molestar».

Deixaré de banda, perquè ja n'he parlat anteriorment²¹, els «cosmopolites», els babèlics, tots els miserables que es presenten com a adalils dels «drets individuals» i els qui utilitzen argücies tècniques i invoquen l'eficàcia, la competitivitat, la «realitat metropolitana», la demografia o el que sigui per a justificar una immoralitat com la destrucció d'una cultura.

Expressament, he reservat per al final un sector «emergent» que és també la nostra gran esperança:

- 6) El dels opinadors desacomplexats i partidaris de dir les coses pel seu nom²² des d'una òptica i una convicció inequívocament catalanes, d'explicar la realitat sense por, amb

¹⁵ De fet, penso que els periodistes tendeixen a arrogar-se cada cop més el paper d'opinadors sense tenir, sovint, prou preparació, informació ni perspectiva per a fer-ho, fins a tal punt que els diaris van plens de mostres flagrants d'indocumentació i de fins on pot arribar la gosadia dels ignorants.

¹⁶ Una periodista exemplar com Mònica Terribas no ha dubtat a dir: «Mentir per antena hauria de ser perseguit sistemàticament. I també hauria de ser perseguit l'atemptat contra l'honor, o el fet d'associar el terrorisme a un polític democràtic o a una proposta democràtica. Perseguit, penat i fins i tot castigat amb la suspensió de les llicències d'emissió, perquè és l'única manera de posar una mica d'ordre. I això no va únicament per la COPE, sinó per tots els mitjans en què es barregen informació i opinió» (Revista *Òmnium*, *Òmnium Cultural*, desembre del 2005, p. 27).

¹⁷ El cinisme i els comentaris mofetes d'aquest grup es poden explicar no sols en termes d'autoodi, sinó també a partir del paradigma pueril, de tall nord-americà, que divideix la societat en triomfadors i fracassats. Si Catalunya és una «causa perduda» i, per tant, pròpia de fracassats, els de la «conyeta» s'estimen més «enfilarse al carro guanyador». Per tant, quan la causa de Catalunya triomfi i les coses, per dir-ho així, vagin caient

pel seu propi pes, aquests es tornaran a posar la camisa que sigui més de moda.

¹⁸ La cita és de *La hipòtesi de la independència* (Empúries, 2001), del mallorquí Albert Branchadell.

¹⁹ Jordi Graupera, «Els pobles criminals», *Avui*, 5-4-06.

²⁰ Potser demostrant la part de veritat que conté la frase de l'escriptor castellà Sánchez Ferlosio: «*Los catalanes son como las percas: siempre pican.*»

²¹ LLENGUA NACIONAL, «Invasió subtil: cosmopolitisme i substitució cultural» (núm. 50, primavera del 2005) i «Què volen aquesta gent?» (núm. 52, tardor del 2005).

²² Segons Santiago Esport, president executiu de l'associació Catalunya Acció, l'atreuiment i la determinació de donar un cop de timó a la història ha de començar per un canvi en el llenguatge, que vol dir acostumar-se a anomenar les coses com són (ocupació, espoli, colonialisme), i deixar clar que, del que es tracta, és de triar entre temporitzar amb Espanya per negociar-hi estatuts i traspassos de competències (el projecte de continuar encaixant-nos-hi) o trencar-hi, entre una lenta agonia i la llibertat per als catalans d'avui i els de demà.

rigor i sense confondre la complexitat amb el confusionisme ni la claredat amb la simplificació interessadament reduccionista o sectària. Aquest grup, format per gent sovint força qualificada, si assoleix la «massa crítica» que faci impossible l'èxit de les maniobres silenciadores habituals dels poders col·laboracionistes (que consisteix a convertir en «invisibles» els intel·lectuals incòmodes per al cofoisme regionalista-autonomista i el cosmopolitisme universalista i metropolità que conformen l'«oasi català»), anirà penetrant en l'opinió pública (ja ho fa en convertir en tema de domini públic l'existència d'un espoli econòmic per part de l'Estat espanyol a Catalunya²³) i contribuirà a crear estats d'opinió més conscients, menys intoxicats i més favorables als nostres interessos i a la nostra subsistència futura.

El fet que, poques setmanes després de la ignomínia de Rajoy a la Diagonal de Barcelona, la Plataforma pel Dret de Decidir aconseguís treure al carrer més de set-centes mil persones a favor de l'autodeterminació de Catalunya (un èxit esclatant que va sorprendre els mateixos organitzadors), demostra que, sota la superfície encalmada de l'avorrit oasi català, les seves transaccions, «escàndols» i misèries (l'últim capítol de les quals és l'«intercanvi de cromos» socialista dels «papers de Salamanca» per l'art sacre de la Franja²⁴), hi ha inquietud, impaciència, descontentament i, en definitiva, esperança, perquè els corrents subterranis de la història, inexorablement, continuen fent via. ◆

²³ Vegeu, en aquest sentit, els documentats articles de l'economista Ramon Tremosa i Balcells. Ja el 19-10-04, l'*Avui* es feia ressò d'un estudi seu que elevava el dèficit fiscal català a un 8-10% del PIB del Principat i denunciava que Catalunya, el País Valencià i les Illes aporten el 90% del fons de solidaritat de l'Estat, mentre que el País Basc i Navarra hi aporten el 10% restant. D'altra banda, segons Catalunya Acció, els nostres polítics no fan gran cosa per aturar l'espoli fiscal, perquè aquesta sagnia no afecta els sous dels diputats i dels consellers.

²⁴ Veg. Eugeni Casanova, «Espoli al Museu de Lleida», *Avui*, 28-2-06, i Francesc Puigpelat, «Tempesta política per l'art sacre de Lleida», *Avui*, 5-3-06.

3er. Any portant
La Flama del Castigi

VIATGI EN CATALÀ

26 ANYS ORGANITZANT
VIATGES A L'ALGUER

REVELLA DE SANT JOAN

2006

a

L'ALGUER Illa de Sardenya

- ITÀLIA -

Anada 23 de juny, a les 18.00 h

Tornada 25 de juny, a les 21.00 h

VOLS DIRECTES DES DE BARCELONA

Avió + Trasllats + Hotel 395,00 €

POSSIBILITAT DE LLOGUER DE COTXES I EXCURSIONS

Taxes no incloses

Tot inclòs* 556,00 €

*Segons l'itinerari, descompte especial per als subscriptors del diari *Avui*
i socis de l'Onnium Cultural i de l'Lenza Nacional

INFORMACIÓ i RESERVES EXCLUSIVAMENT a:

INDÚSTRIA, 34 - 08025 BARCELONA - Tel. 93 / 458 55 56
C/e: meridia@meridiaviatges.com